

УДК 373.2.091.12.011.3–043.83

Наталія Мельник

ORCID iD 0000–0002–6641–0649

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
бул. І. Шамо 18/2, 04053 Київ, Україна,
n.melnyk@kubg.edu.ua

ФЕНОМЕН «ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ» В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ

У статті проаналізовано особливості тлумачення термінологічного словосполучення «професійна компетентність» у контексті наукових пошуків сучасних вітчизняних та європейських дослідників. Здійснено аналітичний та функціональний аналізи до визначення досліджуваного феномену, виокремлено європейські та вітчизняні підходи до тлумачення «професійної компетентності». Встановлено, що для європейської теорії притаманним є прагматичний підхід до визначення професійної компетентності, який полягає в його розумінні як виробленій впродовж професійного навчання та діяльності здатності виконувати професійні функції та обов'язки. Для вітчизняної науки притаманним є розуміння означеного поняття як якості особистості, яка формується нею завдяки вольовим якостям та професійній мотивації.

Ключові слова: компетентність; компетенції; професійна компетентність; професійна освіта; професійний розвиток.

Вступ. Тенденції розвитку сучасної вітчизняної професійної теорії та практики визначаються орієнтацією на міжнародні та європейські методологічні засади, що спричиняється активним міжнародним співробітництвом української держави в світовому економічно-політичному та соціально-педагогічному просторах. Пріоритетними напрямками професійної підготовки у світовому контексті є професійна компетентність, як необхідна для сучасної людини здатність якісно здійснювати свою професійну діяльність. Феномен професійної компетентності характеризується широтою тлумачень та полівекторністю підходів щодо його розуміння. Перші дискусії щодо підготовки компетентного фахівця у певній галузі, за дослідженням Н. Радіонової (2004), датуються 1984 роком, коли тлумачення терміна «компетентність» розгорнуто було представлено у книзі Дж. Равена «Компетентність у сучасному суспільстві». Під цим поняттям учений розумів певне явище, що складається з великої кількості компонентів, більшість з яких відносно незалежні один від одного. Деякі з них належать, швидше за все, до когнітивної сфери, інші – до емоційної; компоненти можуть замінювати один одного як складові ефективною поведінки (с. 180). За характеристикою Дж. Равена (2002), компетентності є мотивованими здібностями; вони включають якості психічних пізнавальних процесів (оригінальність, критичність мислення, звичка до абстрагування тощо), індивідуально-психологічні особливості особистості (самоконтроль, адаптивність, впевненість у собі, наполегливість, довірливість тощо), а також

складові загальної освіченості людини (знання про навколишній світ тощо).

У вітчизняній та європейській науці і практиці термін «компетентність» не є новим, але і досі дискусійним залишається як його змістове трактування, так і інтерпретація. Розвиток педагогічної науки, яка має випереджувальний відносно практики характер, зумовлюється розширенням наукового тезаурусу. Виникнення поняття «компетентність» це той випадок, коли природа поняття провокує не тільки активний розвиток теорії, але й розвиває інтенсивну наукову дискусію серед дослідників.

Широковживаність терміну «компетенція» пов'язане безпосередньо з актуалізацією компетентнісного підходу до організації освітнього процесу (Молчанов, 1998, с. 69). У більшості вітчизняних досліджень констатується, що у лексикон освітніх документів міцно увійшли нові терміни «компетенція» і «компетентність», а до сих пір єдиним й прийнятним для більшості в науковій та освітянській спільноті трактування не існує (Лозовецька, 2008, с. 102). Л. Пуховська (1998) в одній із своїх праць зазначає, що українськими вченими напрацьовано ряд суттєвих характеристик щодо компетентнісного підходу в педагогічній освіті і освіті в цілому. Дослідниця констатує, що науковці в усьому світі продовжують активно дискутувати щодо розведення таких термінів як «competence», «competences», «competency», «competencies», які вперше були розроблені у сфері менеджменту і використовувались як взаємозамінні.

І. Кубенко (2010) зазначає, що українська освіта тільки починає оперувати поняттям компетентності

в тому сенсі, що пропонують європейські країни. І хоча в проекті освітніх стандартів є спроби закласти досягнення компетентностей, в освітніх галузях ще немає системного підходу до поняття компетентності. Це є лише постійним предметом дискусій, як у педагогічному середовищі, так і у вітчизняній літературі, як на міжнародному, так і національних рівнях різних країн.

О. Овчарук (2007) підкреслює, що життєві компетентності є також предметом обговорення в Україні, хоча наразі дискусія навколо цього поняття більшою мірою розвивається щодо кола професійних компетентностей як результату професійної підготовки, а також компетентностей, яких мають набувати під час навчання в школі діти-інваліди. Окрім того дослідниця відмічає, що останніми роками поняття компетентності викликало широку дискусію серед країн-учасників Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД), де проводились дослідження з цієї проблематики в більшості європейських країн.

У колективній монографії «Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики)» (2004) Н. Бібік зауважує, що дискусія з питання трактування понять «компетентність» та «компетенція» пов'язана із «запозиченням термінології з зарубіжних видань через неточності перекладу внесло безліч непорозумінь у з'ясування явищ, які за своєю суттю не є новими ні для української ні для європейської термінологічної традиції, ні для педагогічної дійсності» (с. 46). Авторка вказує на те, що найбільші труднощі полягають у пошуку єдиної теоретичної основи для їх виділення ключових компетентностей. Зазначене є свідченням глибокої дискусії не лише в межах вітчизняного освітнього простору, але й європейського зокрема. Проте, на сучасному етапі дослідники дійшли певної уніфікації, диференціації та розуміння понять «компетенція», «компетентність». Водночас, не менш дискусійним залишається визначення сутності феномену «професійної компетентності», який як і в українському, так і в європейському вимірах підлягає дискусії.

Означене актуалізує необхідність здійснення аналізу поняття «професійної компетентності» у вітчизняному та європейському науковому вимірі, що становить мету даної статті, досягнення якої буде можливе за умови розв'язання двох завдань: аналіз тлумачення поняття в українській педагогічній науці, інтерпретація поняття в дослідженнях європейських вчених та компаративного співставлення, на основі якого можна буде визначити сутнісну відмінність чи спільність у підході до визначення досліджуваного феномену.

Дефініція професійної компетентності. Перш за все визначимось з розумінням понятійного словосполучення «професійна компетентність». Зауважимо, що під «професійною компетентністю»

у роботі розуміємо поняття, що походить від лат. термінів «profession» – офіційно оголошене заняття; «compeete» – досягати, відповідати, підходити) – інтегративну характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» (Енциклопедія освіти, 2008, с. 722). В «Енциклопедії освіти» за редакцією В. Кременя (2008) подано і трактування «компетентності» відносно професійної діяльності: під нею розуміється сукупність знань і умінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва (с. 722). Поняття «компетентність» застосовується до різних категорій фахівців, характер праці яких пов'язаний з прийняттям відповідних рішень, тобто тих, котрі уповноваженні вирішувати (управлінці, експерти, діагности), це фахівці з ґрунтовними глибокими знаннями у певній галузі (вчені, викладачі, мистецтвознавці) (Вишнякова, 1999, с. 146).

Проблема професійної компетентності в психолого-педагогічній літературі, як і питання визначення понять «компетентність» та «компетенція», є комплексною і розглядається у різних аспектах, на сучасному етапі виокремилось два основних підходи до трактування феномену. Прибічники першого підходу розглядають професійну компетентність як систему знань умінь і навичок, в якій не враховується мотиваційна сфера та сфера потреб особистості (В. Введенський, С. Молчанова, Н. Ничкало, М. Холодная). Представники іншого підходу аналізують професійну компетентність з точки зору залучення людини до загального світу цінностей, в якому особистість реалізує себе як фахівець, професіонал (І. Бахов, Б. Борщанська, С. Вишнякова, Ю. Гіппенрейтер, В. Жеребкіна, М. Дуранова, Н. Матяш, О. Савченко, С. Скворцова). Контекст нашого дослідження дозволяє розглядати якість підготовки фахівця як важливий індикатор ефективного формування професійної компетентності.

Н. Ничкало у словнику з професійної освіти професійна компетентність пояснюється як сукупність знань, умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію (Гончаренко, Ничкало, 2000, с. 78). У свою чергу І. Зязюн (2004) зазначає, що зміст професійної компетентності – це знання предмета, методики його викладання, педагогіки і психології (с. 32).

Професійна компетентність трактується як «коло питань, в яких суб'єкт володіє знаннями, досвідом, сукупність яких відображає соціально-професійний статус і професійну кваліфікацію, а також особистісні, індивідуальні особливості,

які забезпечують можливість реалізації певної професійної діяльності у працях С. Молчанова (1998, с. 85). З позицій теорії управління навчальним процесом, наукової організації навчального процесу, а також педагогічної акмеології професійна компетентність результат особливо-го типу організації предметно-специфічних знань та інтенсивної практики і навчання у відповідній предметній спеціалізації (Cordis, 2016, р. 256–257). В. Введенський (2003) вважав, що професійна компетентність – це сукупність знань, вмінь, що визначають: результативність праці, обсяг навичок виконання завдань професійної діяльності, комплекс знань і професійно значущих якостей особистості, напрям професіоналізації, єдність теоретичної і практичної готовності до праці.

У наукових статтях багатьох дослідників поняття «професійна компетентність» пов'язується зі здатністю. Б. Борщанська, Ю. Гіппенрейтер, М. Дуранов та Н. Матяш вказують на те, що «професійна компетентність» – комплекс професійно значущих якостей та властивостей особистості, до яких належать здатність до рефлексії та співробітництва, емпатія, комунікативність, гнучкість, ціннісні орієнтири і які забезпечують здатність до самореалізації в процесі професійної діяльності. Як здатність людини, наукову категорію «професійна компетентність» характеризує і Р. Гільмієва (Волосенко, 2012). В основу цієї здатності покладено досвід та знання людини, вміння ефективно розв'язувати задачі, які відносяться до сфери її професійної діяльності. А. Маркова (1992) професійною компетентністю вважає поєднання здатності (особистісні якості) та готовності (знання, вміння) до професійної діяльності.

Інші дослідники фахову компетентністю роз'яснюють через призму готовності та спроможності. О. Савченко (2010) вважає, що професійна компетентність – це готовність до виконання фахово-спрямованої діяльності та спроможність суб'єкта діяльності до виконання повсякденних фахових обов'язків. В. Лозовецька (2008) під професійною компетентністю розуміє сформованість уміння міркувати й оцінювати професійні ситуації і проблеми; творчий характер мислення, прояви ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлення розуміння особистої відповідальності за результати праці.

С. Вишнякова (1999) підкреслює, що сутнісна відмінність «професійної компетентності» від терміну «кваліфікація» криється у тому, що поряд із суто професійними знаннями і вміннями, які характеризують кваліфікацію, професійна компетентність передбачає такі особистісні якості, як ініціативність, комунікативні здібності, вміння вчитися, логічно мислити, видобувати й переробляти інформацію (с. 139–131).

Професійна компетентність педагога С. Скворцовою (2009) визначається як «...властивість

особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності; спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності» (с. 93–94)

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що професійна компетентність відноситься до професії і характеризується ступенем підготовки спеціаліста до професійної діяльності. У загальному значенні українські вчені професійну компетентність тлумачать як сукупність знань й умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію. Складові компетентності в більшості випадків розглядаються через аналіз професійно значущих властивостей і якостей спеціаліста, котрі забезпечують ефективне виконання поставлених перед ними завдань (Бахов, 2009, с. 57).

Окрім того, охарактеризувавши професійну компетентність, учені дійшли висновку, що професійна компетентність є сукупністю ключової, базової і спеціальної компетентностей (Маковецька, 2005, с. 1). Під ключовими вони розуміють компетентності, необхідні для будь-якої професійної діяльності. Базові компетентності, на думку науковців, відображають специфіку певної професійної діяльності. Спеціальні компетентності, як зазначають учені, відображають специфіку конкретної предметної або надпредметної галузі професійної діяльності. Спеціальні компетентності розглядаються як реалізація ключових і базових компетентностей (Савченко, 2010, с. 18–19). Формування та розвиток професійної компетентності – це активний процес, що триває протягом трудового життя людини; розгортається послідовно у відповідності з професійним становленням особистості, на кожному етапі професійного розвитку фахівця набуваючи нових форм. У своєму формуванні проходить ряд етапів: професійна адаптація, професійна ідентифікація, професійна індивідуалізація та професійна персоніфікація (Докторович, 2010).

У проекті «Стратегії для оцінки дослідницького навчання в галузі науки» (SAILS – Strategies for Assessment of Inquiry Learning in Science), який фінансувався Європейською комісією в рамках досліджень організованих європейською громадською організацією «CORDIS» (Community Research and Development Information Service – Співтовариство досліджень та розвитку інформаційної служби) професійна компетентність визначена як комплексне утворення блоків професійної підготовки, які забезпечують освітні запити, які базуються на знаннях (когнітивна складова), науковій грамотності та науковому мисленні. Формування необхідних навичок та компетентностей

може визначатись та оцінюватись шляхом використання різних методів, наприклад: методом «клас-діалогу» (classroom dialogue), спостереження за діяльністю педагога, презентації, експертної оцінки професійної діяльності, самооцінки, письмові або мультимедійні роботи студентів і використання кваліфікаційних вимог, сформульованих у Європейській кваліфікаційній рамці (Holmes, 2017).

За визначенням відомої в Європі «Освітньої агенції» (Training Agency): «компетенція це опис того що особа, яка працює у певній професійній сфері, повинна бути здатною зробити. Це характеристика дії, поведінки, результату, який особа повинна бути спроможною продемонструвати» (Walters, 1979, p. 5).

Як зазначає один із європейських дослідників Л. Мітчелл (1989), для оцінки компетентності як спроможності продемонструвати відповідну стандартам професійну підготовку, важливо саме процес демонстрації взяти до уваги, оскільки лише в процесі професійної діяльності можна визначити її сформованість чи відсутність.

Функціональний аналіз засвідчив, що у європейській традиції розуміння поняття «професійна компетентність» склалось три загальних підходи до тлумачення:

- відповідно до першого підходу (розробники підходу експерти «Освітньої агенції») професійна компетентність розглядається з погляду дій як демонстрація спроможності виконати професійні завдання (Манфільд, 1989);
- у відповідності до другого підходу (представником є М. Волтерс) професійна компетентність розглядається діяльність особи у соціальному контексті, розглядаючи продуктивність праці як прийняття певної ролі, яке виникає

в результаті взаємодії між роботодавцем та працівником (Волтерс, 1979, с. 5);

- відповідно до третього підходу професійну компетентність досліджується в контексті продуктивності праці індивіда з точки зору його відношення до реального більш широкого питання – «життя»; підхід акцентується на якостях особистості (Холмс, 2017).

Тож «професійна компетентність» за дослідженням Л. Холмса (2017) пов'язана не тільки з виконанням певних дій, які необхідні для організаційної складової професії, але й компіюється за рахунок сформованості комплексу особистісних, соціальних і технічних факторів в динамічному контексті професійної діяльності. Крім того, професійна компетентність тісно пов'язана з особистим стилем. Тобто, у процесі своєї професійної діяльності людина завжди буде проявляти свої особистісні характеристики, які пов'язані з особистим досвідом в минулому, який проявлятиметься і в майбутньому та який впливатиме на вироблення свого індивідуального стилю діяльності, і яка виявлятиметься та ідентифікуватиметься своєю унікальною професійною компетентністю (Холмс, 2017).

Порівняння українського та європейського підходів до визначення «професійної компетентності». Дефініція «професійної компетентності» в українському та європейському освітніх просторах розглядається з позиції різних підходів: особистісно-діяльнісного (процесуального), системно-структурного, знанневого (когнітивного) та інших проте існує відмінність у загальній концепції розуміння означеного феномену, яку можна побачити у порівняльній таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення професійної компетентності

Професійна компетентність	
У вітчизняному освітньому просторі розуміється в цілому як	У європейському освітньому просторі розуміється в цілому як
базова характеристика професійної діяльності фахівця, що включає як змістовий (знання), так і процесуальний (уміння) компоненти; головними сутнісними ознаками є: мобільність знань, гнучкість способів, методів, прийомів, підходів професійної діяльності і критичність мислення; формування професійної компетентності є обов'язковим компонентом змісту навчання, що займає пріоритетне місце у загальній професійній підготовці майбутнього фахівця.	як здатність або спроможність продемонструвати відповідного до стандартів рівня професійної підготовки, який обумовлюється сформованістю когнітивного, операційного та функціонального блоків професійної діяльності.

Отже, як свідчать представлені у таблиці 1 дані, в розумінні поняття «професійна компетентність» українськими науковцями увага акцентується на особистісних якостях, тоді як європейські акцентують увагу на діялісно-функціональному аспекті феномену, тобто як на спроможність ефективного

виконання/демонстрування професійної дії у заданих умовах.

Висновки. Проведений аналіз засвідчив, що не зважаючи на відносно однакову для вітчизняної та європейської науки інтерпретацію феномену «професійної компетентності», відмінність

простежується як у підходах, так і в самому тлумаченні, а відтак такі аспекти спричиняють дискусії щодо автентичності та відповідності понять серед українських дослідників. Актуальність визначення відмінностей у тлумаченнях того чи іншого педагогічного феномену лежить також і в площині інтеграції вітчизняної професійної освіти в європейський освітній простір. На окрему увагу заслуговує педагогічна освіта в європейському вимірі, як один із засобів трансформації вищої

освіти України до європейських та міжнародних стандартів професійної освіти в цілому. Однак багатоаспектність та багатокомпонентна структура феномену вищої педагогічної освіти потребує не менш ґрунтовного аналізу феномену «професійна педагогічна компетентність» та «професійна компетентність педагога», що становить перспективи подальших аналітичних наукових розвідок у даному напрямі.

Література

- Бахов І. С. Проблема формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. *Педагогічні науки*. 2009. № 47. С. 56–60.
- Введенский В. Н. Моделирование профессиональной компетентности педагога. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 51–55.
- Волосенко А. Формування професійної компетентності як важливий чинник творчої самореалізації майбутнього вчителя. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6. Ч. 1. С. 140–150.
- Докторович М. О. Професійна компетентність соціального педагога. *Вісник Глухівського ДПУ*. 2010. Вип. 15. С. 64–69.
- Енциклопедія освіти / голов. ред. В.Г. Кремень. Київ:Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – Київ : «К.І.С.», 2004. 112 с.
- Кубенко І. М. Що таке компетентність і як її розуміють в освіті. *Теорія та методика управління освітою* (Додаток до електронного журналу). 2010. № 1. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/1.../kubenko.pdf> (дата звернення: 09.08.2017).
- Лозовецька В. Т. Професійна компетентність. *Енциклопедія освіти*. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 180.
- Маковецька Н. В. Підвищення професійної компетентності як умова професійного розвитку фахівців дошкільних навчальних закладів. URL: www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc.../Makov.pdf (дата звернення: 07.09.2017).
- Маркова А. К. Психологические проблемы повышения квалификации. *Педагогика*. 1992. № 9–10. С. 65–67.
- Молчанов С. Г. Теоретическая и практическая аттестация педагогических руководящих работников образовательного учреждения. Челябинск: Челяб. гос. ун–т, 1998. 255 с.
- Овчарук О. В. Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти. URL : <http://ru.osvita.ua/school/method/381/> (дата звернення: 06.10.2017).
- Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, та ін. Київ : Вища школа, 2004. 286 с.
- Професійна освіта*: словник: навч. посіб. / С.У. Гончаренко та ін. Київ : Вища школа, 2000. – 380 с.
- Профессиональная компетентность как результат педагогического образования : материалы IV международной научно–практической конференции кафедры педагогики и андрологии «Постдипломное образование: проблемы, опыт и перспективы». С.–Петербург, 2004. С.17–19.
- Профессиональное образование. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / под. ред. С. М. Вишняковой. Москва : НМЦСПО, 1999. 538 с.
- Пуховська Л. П. Тенденції в розвитку професійної підготовки вчителів у країнах Західної Європи (кінець ХХ ст.) *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 1998. № 5. С. 253–261.
- Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализации. Москва : Когито–Центр, 2002. 256 с.
- Радионова Н. Ф. Профессиональная компетентность как результат педагогического образования: материалы IV Всеукраинской конференции «Последипломное образование: проблемы, опыт и перспективы», Санкт–Петербург, 2004. С. 17–19.
- Савченко О. П. Компетентнісний підхід у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. № 3. URL: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_16/ (дата звернення 12.10.2017).
- Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. 2009. № 4. С. 93–94. Cordis.europa.eu. URL: http://cordis.europa.eu/result/rcn/182126_en.html(дата звернення 16.10.2017).
- Holmes L. Understanding professional competence : beyond the limits of functional analysis. URL: <http://www.re-skill.org.uk/re/skill/profcomp.htm>. (date of observing: 05.08.2017).
- Mansfield R. *Functional Analysis - A Personal Approach. Competence and Assessment* (quarterly bulletin of Employment Department's Occupational Standards Branch). 1989. Special Issue 1. December. P. 5.
- Mitchell L. *Definition of Standards and their Assessment*. Burke, 1989.

The Definition of Competence and Performance Criteria. Development of Assessable Standards for National Certification: Guidance Note 3, Sheffield : Training Agency, 1988b. 14 p.

Walters M. A. *Guide to Supervisory Training*. London : Hotel and Catering Industry Training Board. 1979. 20 p.

References

- Bakhov, I. S. (2009). Problema formuvannja profesijno–komunikatyvnoji kompetentnosti majbutnikh perekladachiv [The problem of forming the professional and communicative competence of future translators]. *Visn. Zhytomyr. derzh. un-tu im. I. Franka. Pedagoghichni nauky*, 47, 56–60 (ukr).
- Bibik, N. M. (2004). *Kompetentnisnyj pidkhid: refleksyvnij analiz zastosuvannja [Competency approach: reflexive application analysis]: zb. nauk. prats.* Kyiv, Ukraine: «K.I.S», 47–52 (ukr).
- Vvedenskij, V. N. (2003). Modelirovanie professional'noj kompetentnosti pedagoga [Modeling of professional competence of the teacher]. *Pedagogika*, 10, 51–55 (rus).
- Volosenko, A. (2012). Formuvannja profesijnoji kompetentnosti jak vazhlyvyj chynnyk tvorchoji samorealizaciji majbutnjogho vchytelja [Formation of professional competence as an important factor in the creative self–realization of the future teacher]. *Problemy pidgotovky suchasnogho vchytelja : zb. nauk. pr. Umans'kogho derzhavnogho pedagoghichnogho universytetu imeni Pavla Tychyny*. Uman, Ukraine: PP Zhovtyj O.O., 6 (1), 140–150 (ukr).
- Doktorovych, M. O. (2010). Profesijna kompetentnistj social'nogho pedagogha [Professional competence of social pedagogue]. *Visnyk Ghlukhiv's'kogho DPU*, 15, 64–69 (ukr).
- Kremin, V. Gh. (Ed.) (2008). *Encyklopedija osvity [Encyclopedia of Education]*. Akademija pedagoghichnykh nauk Ukrainy, Kyiv, Ukraine: Jurinkom Inter (ukr).
- Kubenko, I. M. (2010). Scho take kompetentnistj i jak jiji rozumijutj v osviti [What is competence and how it is understood in education]. *Teorija ta metodyka upravlinnja osvitoju (Dodatok do elektronnogho zhurnalu)*, Vol. 1. Retrieved from tme.uomo.edu.ua/docs/Dod/1.../kubenko.pdf (ukr).
- Lozovec'jka, V. T. (2008). Profesijna kompetentnistj [Professional competence]. *Encyklopedija osvity* (p. 180). Kyiv, Ukraine: Jurinkom (ukr).
- Makovec'jka, N. V. (2016). *Pidvyshhennja profesijnoji kompetentnosti jak umova profesijnogho rozvytku fakhivciv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv [Increase of professional competence as a condition of professional development of specialists of pre-school educational institutions]*. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc.../Makov.pd (ukr).
- Markova, A. K. (1992). Psichologicheskie problemy razvitiya kvalifikacii [Psychological problems of professional development]. *Pedagoghika*, 9–10, 65–67 (rus).
- Molchanov, S. Gh. (1998). *Teoreticheskaja y prakticheskaja attestacija pedagoghicheskikh rukovodjashchikh rabotnikov obrazovatel'nogho uchrezhdenija [Theoretical and practical certification of pedagogical executives of an educational institution]*. Cheljabinsk, Russia: Yzd-vo Cheljabinskogho gosudarstvennogho unyversyteta (rus).
- Ovcharuk, O. V. (2007). *Kompetentnistj jak ključ do onovlennja zmistu osvity [Competence as a key to updating the content of education]*. Osvitnij portal «Osvita». Retrieved from <http://ru.osvita.ua/school/method/381/> (ukr).
- Zjazjun, I. A., Kramushhenko, L. V., Kryvonos I. F. (2004). *Pedagoghichna majsternistj [Pedagogical skill]*. Kyiv, Ukraine: Vyshha shkola (ukr).
- Ghoncharenko, S. U. (2000). *Profesijna osvita [Professional education]: slovnyk: navch. posib.* Kyiv, Ukraine: Vyshha shkola (ukr).
- Professionalnaya kompetentnost kak rezultat pedagogicheskogo obrazovaniya. (2004). Proceedings of the IV International congress mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii kafedry pedagogiki i androgogiki «Postdiplomnoye obrazovaniye: problemy. opyt i perspektivy». Saint Petersburg, Russia, 17–19.
- Vishnyakova, S. M. (Ed.). (1999). *Professional'noe obrazovanie. Klyuchevye ponyatiya, terminy, aktual'naya leksika [Vocational education. Key concepts, terms, current vocabulary]*. Moscow, Russia: NMCSPO (rus).
- Pukhov's'jka, L. P. (1998). Tendenciji v rozvytku profesijnoji pidgotovky vchyteliv u krajinakh Zakhidnoji Jevropy (kinec' XX st.) [Trends in the development of teacher training in the countries of Western Europe (the end of the twentieth century)] *Pedagoghika i psichologhija profesijnoji osvity*, 5, 253–261 (ukr).
- Raven, Dzh. (2002). *Kompetentnost' v sovremennom obshchestve: vyyavlenie, razvitie i realizaciya [Competence in modern society: identification, development and implementation]*. Moscow, Russia: Kogito–Centr (rus).
- Radionova, N. F. (2004). *Professional'naya kompetentnost' kak rezul'tat pedagogicheskogo obrazovaniya [Professional competence as a result of teacher education]*. Proceedings of the International Ukrainian Conference IV «Postdiplomnoye obrazovanie: problemy, opyt i perspektivy». S.–Peterburg, Russia, 17–19 (rus).
- Savchenko, O. P. (2010). Kompetentnisnyj pidkhid u suchasnij vyshhij shkoli [Competency approach in modern high school]. *Pedagoghichni vydannja*, 3, 47–50 (ukr).

- Skvorcova, S. O. (2009). Profesijna kompetentnistj vchytelja [Professional competence of the teacher]: zmist ponjattja. *Nauka i osvita*, 4, 93–94. (ukr).
- Cordis project (2017). Retrieved from http://cordis.europa.eu/result/rcn/182126_en.html (eng).
- Holmes, L. (2017). *Understanding professional Competence: beyond the limits of functional analysis*. Retrieved from <http://www.re-skill.org.uk/relskill/profcomp.htm> (eng).
- Mansfield, R. (1989). *Functional Analysis – A Personal Approach, ‘Competence and Assessment’ (quarterly bulletin of Employment Department’s Occupational Standards Branch)*, Special Issue 1, December, P. 5 (eng).
- Mitchell, L. (1989). *Definition of Standards and their Assessment*, in Burke (eng).
- Development of Assessable Standards for National Certification: Guidance Note 3 - The Definition of Competence and Performance Criteria* (1988). Sheffield, Training Agency (eng).
- Walters, M. (1979). *A Guide to Supervisory Training*. London, Hotel and Catering Industry Training Board (eng).

ФЕНОМЕН «ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ» В УКРАИНСКОЙ И ЕВРОПЕЙСКОЙ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ

Мельник Наталия, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры дошкольного образования, Киевский университет имени Бориса Гринченко, бул. И. Шамо, 18/2, 04053 Киев, Украина, n.melnyk@kubg.edu.ua

В статье проанализированы особенности толкования терминологического словосочетания «профессиональная компетентность» в контексте научных поисков современных отечественных и европейских исследователей. Осуществлен аналитический и функциональный анализы к определению исследуемого феномена, выделены европейские и отечественные подходы к толкованию «профессиональной компетентности». Установлено, что европейской теории присущ прагматический подход к определению профессиональной компетентности, который заключается в его понимании как выработанной в течение профессионального обучения и деятельности способности выполнять профессиональные функции и обязанности. Для отечественной науки характерно понимание указанного понятия как качества личности, которое формируется ею благодаря волевым качествам и профессиональной мотивации.

Ключевые слова: компетентность; компетенции; профессиональная компетентность; профессиональное образование; профессиональное развитие .

PHENOMENON OF «PROFESSIONAL COMPETENCE» IN UKRAINIAN AND EUROPEAN PEDAGOGICAL THEORY

Melnyk Nataliya, PhD, Associate Professor, Associate Professor of Preschool Department, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 blv. I. Shamo, 04053 Kyiv, Ukraine, n.melnyk@kubg.edu.ua

The article is devoted to the analyze of peculiarities of the terminological phrase «professional competence» in the context of scientific researches of modern Ukrainian and European researchers. The analytical and functional analyzes have been carried out to determine for the distinguishing of the phenomenon; the European and national approaches to the interpretation of «professional competence» are identified, and the essential difference in understanding of the concept by Ukrainian and European researchers is determined. It has been proved out, that the problem of professional competence in psychological and pedagogical literature, as well as the question of defining the concepts of «competence» and «competence», is complex and is considered in various aspects, at the present stage there are two main approaches to the study of the phenomenon. Supporters of the first approach consider professional competence as a system of knowledge of skills, which does not take into account the motivational sphere and the sphere of the needs of the individual. Representatives of another approach analyze professional competence from the point of view of involving a person in the common world of values in which a person realizes himself as a specialist, a professional. The result of the analysis has showed out that for European theory inherent is a pragmatic approach to the definition of professional competence, which consists in its understanding of how developed during professional training and the ability to perform professional functions and responsibilities. For domestic science, there is an understanding of the notion defined as the quality of the individual, which is formed by it due to volitional qualities and professional motivation.

Key words: competence; professional competence; professional development; professional education.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2017

Прийнято до друку 23.11.2017